

You are accessing the Digital Archive of the Catalan Review Journal.

By accessing and/or using this Digital Archive, you accept and agree to abide by the Terms and Conditions of Use available at http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review is the premier international scholarly journal devoted to all aspects of Catalan culture. By Catalan culture is understood all manifestations of intellectual and artistic life produced in the Catalan language or in the geographical areas where Catalan is spoken. Catalan Review has been in publication since 1986.

Esteu accedint a l'Arxiu Digital del Catalan Review

A l' accedir i / o utilitzar aquest Arxiu Digital, vostè accepta i es compromet a complir els termes i condicions d'ús disponibles a http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review és la primera revista internacional dedicada a tots els aspectes de la cultura catalana. Per la cultura catalana s'entén totes les manifestacions de la vida intel·lectual i artística produïda en llengua catalana o en les zones geogràfiques on es parla català. Catalan Review es publica des de 1986.

Barcelona, terra de promissió: el descobriment de l'anonimat **Maria Barbal**

Catalan Review, Vol. XVIII, number 1-2, (1998), p. 225-230

BARCELONA, TERRA DE PROMISSIÓ: EL DESCOBRIMENT DE L'ANONIMAT

MARIA BARBAL

ABSTRACT

The massive emigration of people from villages, towns, and small cities to the metropolis of Barcelona in the 1960s has constituted the primary motivation for my writing. In the following article, I reflect on the various meanings that movement to the Catalan capital has for the characters in three of my novels: *Pedra de tartera*, *Càmfora*, and *Carrer Bolívia*. The city becomes a home and a dream; it becomes a site of anonymity full of challenges and promises; it becomes, in short, a test of adaptation. There is no real return to the point of departure, only the transformation of the individual citizen and of the urban body.

Qualsevol ciutat és comparable a un cos viu que constantment canvia, es renova. Per la seva situació geogràfica, oberta a terra i mar, centre d'un lloc de pas, Barcelona se m'apareix acollidora i influenciable, immersa sempre en bany de modernitat. Però què i qui la fa moderna?

No em sembla possible una resposta breu, caldrien molts estudis per orientar-se en el tema de la modernitat. Vaig a aportar el meu punt de vista. Quan he sentit dir que Barcelona s'ha fet gran i moderna gràcies a les persones que han vingut de fora a treballar-hi m'ha fet la sensació que es tractava d'una perspectiva parcial. Sembla clar que els humans són la principal força de treball i de vida, siguin autòctons, de Catalunya o de fora. Sens dubte, la frase serveix per reconèixer el paper de les famílies d'immigrants treballadors que fins fa poc provenien, en la seva majoria, de d'altres regions de l'Estat Espanyol; per adular-los abans d'una cita electoral.

Per a mi, que sóc nascuda a Tremp, al pre-Pirineu català, i que els anys seixanta vaig haver de traslladar-me a la capital catalana per continuar el Batxillerat, és evident que, en general, qui deixa el lloc d'origen, ho fa empès per una causa personal, no pas per fer gran i moderna una ciutat. Una altra qüestió són les conseqüències de l'acte personal, afegit al de tantes altres persones i famílies. Tractaré d'aproximar-me a l'atracció i necessitat de Barcelona per part de persones nascudes en d'altres llocs més petits i d'una certa proximitat. També, de veure l'aspecte d'acollida i d'absorció de la ciutat com un element de transformació constant i ferment de modernitat.

Durant el segle XX, la duresa de la vida als petits pobles pirinencs va provocar un desgranar de persones, sovint noies, que, ja durant els primers anys, baixaven a fer de minyones a Barcelona. Després de la crueltat de la guerra civil de 1936-39, dels estralls consegüents de tota mena, va augmentar la misèria en aquests nuclis de població i, amb l'acceleració del procés industrial, són moltes les famílies que abandonen un patrimoni migrat, terra i bestiar, i passen senceres a incrementar la població de les ciutats mitjanes i grans. Les forniran d'obrers de fàbrica, de manobres i de paletes, de porters per a les vivendes de l'Eixample o de la part alta de la ciutat. Als anys 50 i 60 ho fan paral·lelament els murcians, andalusos, gallecs, castellans, aragonesos que volen comprovar la veritat d'un benestar esbombat pels seus paisans, els primers que, retornats per vacances als pobles d'origen, ho fan amb aires de viure bé, mudats, alguns amb cotxe, fent dringar pessetes i donant-se fums.

No són pas conscients de la transcendència que tindrà aquest trasllat individual a Barcelona, no tan sols perquè arrossegàrà al seu darre-re el grup familiar sinó també, amb relació a la transformació de l'economia, del paisatge que deixen, els petits pobles convertits aviat en nuclis deshabitats. Hi resistiran alguns vells en algunes cases i, sovint, la família sencera, a la casa rica, són els supervivents d'una forma de vida en desús. L'efecte del procés és un gran canvi social.

L'impuls creador de la meva escriptura neix d'algunes d'aquestes famílies submergides en una decadència creixent: de les represaliades pel bàndol vencedor després de la guerra civil, abandonades amb les altres per una dictadura ferotge, veuen marxar el mestre, el metge, el capellà, perden el petit poder adquisitiu que tenien i decideixen emigrar a les ciutats perquè la capacitat de treball els hi és retribuïda amb diners.

Sense saber-ho, per qüestions sentimentals, m'interessava analitzar el seu viatge, l'assumpció del canvi de paisatge, la seva transformació interior, el naixement de la nostàlgia d'un món (o d'un temps) perdut, els matisos que separen els individus dins d'un nucli consanguini i sotmès al mateix desterrament, la crisi dels seus valors ancestrals. Sobretot, el paper de les dones, la seva evolució. He arribat, és clar, a conclusions que els sociòlegs ja havien formulat en d'altres bandes o allí mateix, però jo volia explorar-la al Pallars i a Barcelona dins de Catalunya; i a Andalusia, també en relació a la capital catalana.

La meva conclusió és que la pèrdua de referents, el canvi de feina, de costums, el debilitament en la jerarquia familiar (patriarcal), transforma la persona (el personatge), però no pas de manera idèntica. El sexe, l'edat, el caràcter, la preparació, són característiques que poden oferir resultats diversos, fins i tot, oposats.

LA CIUTAT CASA

A *Pedra de tartera*, dins la família emigrada, el personatge de més edat, una dona, Conxa, expressa la seva visió de Barcelona, des de la seva indefensió, des de l'aïllament que li ha comportat el canvi inassumible. Ho fa, doncs, de forma personal, íntima, com per entendre's ella mateixa, però els seus mots tenen un efecte de definició general de la ciutat. Aquesta protagonista la resumeix així:

Barcelona és una casa on les finestres no donen al carrer. Miren al vestíbul de l'edifici i a l'ascensor del servei.

Barcelona és tot a una hora. Quan no ha arribat és massa aviat, quan ha passat aquella hora ja és massa tard. (...)

Barcelona és el cel lluny i els estels espantats. És un cel humit i una pluja molt grisa.

Barcelona és no conèixer a ningú. Només els de la família. I, de vegades, sentir parlar per unes estranyes paraules. És oblidar el so dels animals de casa per veure passar gossos encadenats cap al tard.

Barcelona és un pa petit que s'acaba cada dia i és llet d'ampolla, molt blanca, sense nata i amb un gust primet.

Barcelona és un soroll sense paraules i un silenci pastós ple de records concrets.(...)

Barcelona és aprendre a callar més i més. Fins que em pregunten alguna cosa.(...)

Algun camí Barcelona és algú de Pallarès que baixa a visitar-se i que porta una engruna d'olor de fem de vaca o d'herba seca, tot i que s'ha rentat com cal. (...)

Barcelona, per a mi, és una cosa molt bona. És l'últim graó abans del cementiri. (107-08)

És a dir, la ciutat és un lloc interior ("on les finestres no miren al carrer"), en què el temps es mesura de forma precisa ("Barcelona és tot a una hora. Quan no ha arribat és massa aviat, quan ha passat ja és massa tard"), on la natura ha estat disminuïda (el cel, els estels, la pluja) i els costums han canviat (pa, soroll, animals, aparell, callar). És lloc on existeix l'anonimat ("és no conèixer ningú"); però també és somni, record i final de viatge.

LA CIUTAT PROMESA

A *Càmfora*, els personatges principals, tres, recorren cada un una via diferent dins del mateix àmbit. Leandre, d'uns setanta anys, no pretén cap canvi baixant a Barcelona sinó una fugida amb diversió inclosa; quan la ciutat el cansa, quan no li convé, doncs, retorna al lloc on vivia. Maurici, de mitjana edat, ha estat forçat pel pare a deixar el lloc

que ocupava al poble i així es converteix en un inadaptat, la ciutat el deprimeix. La Palmira, empentada com el seu marit a deixar el poble per Barcelona, descobreix al cap d'un temps entre amargors, per la seva condició de dona, el do de l'anonimat, que no és llibertat, però també alleuja i, alguns moments, se li assembla. Li neix una esperança.

Hi ha també la parella secundària Josep-Neus, en què ell sent nostàlgia d'una vida més amable i afectuosa mentre ella menysprea del tot la vida lluny de la capital:

Ha canviat el paisatge a l'entorn dels Raurill. L'espai és poblat de ciment, de vidre, i d'una riuada de cotxes que de tant en tant s'atura com l'aigua a la resclosa i, quan el llum vermell es torna verd, novament s'escola, i tornem-hi. (16)

Van arribar fins a les fonts de Montjuïc i allí van deixar-se anar, després de buscar un forat als graons plens, disposats a reposar. Cada un d'ells barrejava l'espectacle de la gent i dels llums amb els seus pensaments i va ser el Maurici qui va recordar com se celebrava aquella vetllada als pobles. Foguera al mig de la plaça, els xics acaçant-se al seu voltant i els altres guaitant-los des del pedrís. Vi ranci amb el porró i trossets de coca. "Tot plegat, no res," que va sentenciar la Neus ben decidida. I el seu home que seia entre ella i la Palmira va dir que no es pensessin, mirant a qui no era la seva dona, que ell algunes hores s'enyorava, i aleshores creia que quan fos més gran hi tornaria, s'arreglaria la casa ben bé i cuidaria un hort, mai que només fos per les quatre coses que poguessin gastar per viure. Un esclat magnífic havia eixordat tothom i s'havien fos totes les veus. Les paraules quedaven, més que desllorigades, penjant com esquitxos mutilats en cada memòria. (43)

Al final, després de la fugida i la mort del Maurici al poble, la Palmira escriu al Josep a Caracas. És evident que ha triat l'anonimat de Barcelona per viure.

Durant una estona, la calma del menjador era completa. La Palmira escoltava el frec de la punta sobre el paper. Li va parlar de la Merceria, de la Nuri, dels Lozano, i ja no li sortia res més. Va alçar el cap per mirar una altra vegada cap al terrat. I abans de posar l'adéu, va escriure al Josep unes paraules sobre aquella tardor tan dolça a Barcelona. (313)

LA CIUTAT MESCLA

A *Carrer Bolívia*, Barcelona és l'extra-radi, són els blocs en terrenys sense pavimentar, barris que sorgeixen del no-res en quatre dies i que acullen els esforçats obrers carregats de família, programats per pagar l'habitatge que els arrelarà al país en dues generacions amb els diners guanyats en llarguíssimes jornades laborals. Són persones que aniran prenent consciència del seu paper dins l'engranatge capitalista, al mateix temps que descobreixen els seus drets i les possibilitats escasses d'adquirir una cultura que els permeti fer passos qualitatius.

L'arribada a la terra promesa, amb la visió primera del mar, es descriu així:

De sobte es van sentir uns crits i fins alguna corredissa. Les finestres tenien un eixam de caps on no cabia ni una agulla, alguns privilegiats treien part del cos i estenien els braços a l'exterior en un aleteig golut. La Lina s'hi va acostar i en una postura forçada va poder mirar a fora. Una extensió lluent s'ajuntava a la terra en una aparença de llengua immensa i mansa. Quan van cansar-se els de platea va poder contemplar amb amplitud el mar. Alguna onada es va bellugar bruscament i la va somoure fins a regalimar-li salabror pels ulls. Els seus temps d'oliveres, Las Jaras, eren l'anunci d'aquesta extensió llista, però allò reptava arran de terra, amb aquell eriçament semblava que mai no se'n cansava. Les seves oliveres afilerades alternant amb els solcs de terra, li resultaven d'una quietud absoluta al costat de l'aigua. Entenia que els primers badocs haguessin trigat tanta estona a moure's d'allí. Algú li va dir alguna cosa i es va trobar sense paraules. Per fi se li va acostar el Néstor i en veure-li els ulls mullats va voler saber què i ella se li va abraçar. (62-63)

Va mirar al cel, aquell brome gall gegant que de tant en tant donava pas al sol, i després deixà relliscar la mirada pels edificis que l'envoltaven, on tenia companys, veïns i amics, on ell mateix vivia des de feia anys. Edificis alts, d'un blanc brut, de finestres carceràries. (...) Va travessar el carrer per seure en un banc de la placeta, deserta en aquella hora. (...) Aquella plaça, que havia costat tantes lluites. Els nens havien entonat "Queremos el césped bien verde", acompanyats de les dones, que coneixien millor el "Perdona a tu pueblo Señor," les mans arrugades pel lleixiu, i també d'alguns vells cixerits que desafinaven. Com tot el barri, aquella plaça era arrossinada en plena joventut. Les paperes esbotzades, la brutícia per terra, alguns dels travessers dels bancs de fusta havien estat arrancats. I els arbres tendres, que havien plantat, ¿quant temps feia?, dos anys, tres, ¿més?, eren uns exemplars neulits, espellada a trossos l'es-corça i, allí on encara en quedava, llua cors, inicials i tendres obscenitats. (165-66)

Al final, la protagonista s'adona que no hi ha lloc per al retorn. Sempre formarà part de dos móns, però per viure prefereix el lloc on pot ser ella mateixa.

Vaig trobar un roser florit, la majoria de roses eren un botó amb fulles de bat a bat, a punt de volar. En vaig veure una de tardanera, que encara tenia les fulles enroscades, en forma de copa. Vaig pensar a collir-la, però va ser un sol instant. Mira tu. De roses, ja en trobaria al carrer Bolívia. (284)

Totes tres novel·les, publicades amb anys de diferència (1985, 1992, 1999) acaben amb un personatge femení que pensa en Barcelona. La Conxa sap que la ciutat és la seva casa i el seu final. Per a la Palmira és el lloc on ha decidit viure i, per tant, espai on s'hauran de reunir amb ella els qui l'estimin. La Lina conclou que Barcelona és on continuarà

després de comprovar que la vida a la ciutat l'ha canviada, que el retorn a Linares és impossible.

Segons el diccionari, l'adjectiu modern significa "del temps present o dels temps veïns al nostre". La ciutat de Barcelona ha acollit, acull, el que l'època li ha portat, li porta, aquests milers de persones vingudes de la resta de Catalunya, d'Espanya i de més lluny. S'ha deixat transformar per elles, i ho fa encara, sens dubte ha fet i fa gala de modernitat. En el si de Barcelona, aquestes persones hem estat modificades, hem conegut els guanys de l'anonimat i el ventall de certes possibilitats impensables als nuclis allunyats de la capital. Però el nostre punt de partida ha estat una mena de ferment transformador de la ciutat.

En la meua opinió la modernitat de Barcelona més que uns senyals culturals nous, actuals, de qualsevol mena, que hi són, té un sentit doble i aparentment contraposat, que s'anirà reproduint. Primerament: acollida de persones forasteres en el seu ésser de ciutat, amb efecte de metamorfosi en cada vida, i, en segon lloc, acceptació dels canvis que els vinguts de fora comportaran en el cos ciutadà.

MARIA BARBAL

REFERÈNCIES

- BARBAL, Maria. *Pedra de tartera*. Barcelona: Empúries, 1987.
———. *Càmfora*. Barcelona: La Magrana, 1992.
———. *Carrer Bolívia*. Barcelona: Edicions 62, 1999.